

Elina Lehtinen

LYHENNETTY TYÖVIIKKO

Nelipäiväisen työviikon vaikutukset kansantalouteen

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Marraskuu 2021
Ohjaaja: Harri Nikula

Tiivistelmä

Elina Lehtinen: Lyhennetty työviikko, nelipäiväisen työviikon vaikutukset kansantalouteen
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppätieteiden kandidaatin tutkinto-ohjelma, taloustiede
Marraskuu 2021

Tehtyjen työtuntien määrä on laskenut ja vastaavasti työntuottavuus on noussut sadassa vuodessa. Kuitenkin puhuttaessa kilpailukyvystä olisi loogisempaa, että työn määrää ja työntuottavuutta kasvatetaan, jotta pysytään mukana globaalissa kilpailussa. Tämän perusteella yksilöiden kulutuskäyttäytyminen ohjautuu lisääntyvään vapaa-ajan kysyntään. Teoriassa tämä tarkoittaa talouskasvun hidastumista ja kilpailukyvyn heikkenemistä. Tutkielmassa tutkitaan kirjallisuuskatsauksena, miten lyhennetty työviikko, ja vielä tarkemmin nelipäiväinen työviikko, vaikuttaa kansantalouteen.

Ensimmäisessä kappaleessa käsitellään tutkielman taustaa ja rakennetta. Tutkielman toisessa kappaleessa käsitellään aiheeseen liittyvää teoriaa. Teoriaa tarkastellaan Parkinsonin lain kautta, sekä tutkitaan työn tuottavuutta bruttokansantuote per asukas ja yksikkökustannusten avulla. Tämän jälkeen käsitellään valmiita tutkimuksia liittyen lyhennettyyn työviikkoon ja tutkitaan aiheen taustoja. Aineistoon valikoitui muun muassa Microsoft Japanin Work-Life Choice Challenge 2019 Summer -kokeilu ja Robert Grossen teos The Four-Day Workweek.

Aineiston analyysissä keskitytään tarkastelemaan asiaa kansantalouden näkökulmasta pohtimalla lyhennetyin työviikon mahdollistajia ja seurauksia. Aineiston analyysin pohjalta voidaan todeta, että lyhennetyllä työviikolla on suoria ja epäsuoria seurauksia kansantalouteen. Lyhennetyin työviikon mahdollistajia ovat kasvava automatisaatio, työelämän trendin muuttuminen ja talouskasvu. Sen seurauksia ovat muun muassa kokonaisvaltainen ihmisten hyvinvoinnin kasvaminen, ilmatonmuutoksen hidastuminen ja mahdollisesti kustannusten nousu ja talouskasvun nopeutuminen tai hidastuminen. Talouskasvuun ei saatu aineiston perusteella yksiselitteistä vastausta.

Tutkielma onnistui antamaan kattavan kuvan aiheesta, mutta jatkotutkittavaa jää vielä. Etenkin ilmastokysymykseen olisi tarpeen saada vastaus, ja taloustieteen puolesta olisi ensiarvoista saada vastaus talouskasvukysymykseen. Kiinnostusta voi olla etenkin työntaloustieteellä, behavioraalisella taloustieteellä sekä ympäristötaloustieteellä.

Avainsanat: nelipäiväinen työviikko, talouskasvu, työn tuottavuus ja työhyvinvointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1 Johdanto	4
1.1 Tutkielman tausta	4
1.2 Tutkielman tavoite ja rakenne	5
2 Teoreettinen viitekehys	7
2.1 Parkinsonin laki.....	7
2.2 Työn tuottavuus.....	7
3 Lyhennetyt työviikon taustaa ja esimerkkitapaukset	10
3.1 Ihmisten näkemykset työajan muutoksesta	10
3.2 Grosse – The Four-Day Workweek	11
3.3 Case Microsoft Japani	13
3.4 Vaikutus ilmastonmuutokseen	14
3.5 Kritiikki koskien lyhennettyä työviikkoa	15
4 Analyysi	18
4.1 Mahdollistajat.....	18
4.2 Seuraukset	19
5 Yhteenveto	22
5.1 Johtopäätökset.....	22
5.1.1 Automatisaatio	22
5.1.2 Työhyvinvointi.....	23
5.1.3 Kustannukset	24
5.1.4 Talouskasvu.....	25
5.1.5 Ilmastovaikutukset.....	25
5.1.6 Työelämän trendi.....	26
5.2 Tutkielman arvio ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	26
6 Lähdeluettelo	28

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Nelipäiväinen työviikko on ajankohtainen aihe ja siitä on keskusteltu jo pitkään. Jo 1900-luvun alussa on puhuttu työn tuottavuuden kasvusta ja sen vaikutuksesta työviikon pituuteen. John Maynard Keynes (1930), tunnettu englantilainen ekonomisti, puhui 1930-luvulla, että tulevaisuudessa teknologian kehitys ja tehokkuuden kasvu johtaa lopulta 15-tuntiseen työviikkoon. 2000-luvulla suomalaisten keskimääräinen työaika on kuitenkin edelleen 36,2 tuntia viikossa (Tilastokeskus, 2019), eikä 15 tuntia, niin kuin Keynes ennusti.

Työhyvinvointiin vaikuttavia asioita on tutkittu viime aikoina paljon. Suomalaisen Työn Liiton teettämässä tutkimuksessa (2017) kysyttiin nuorilta heidän näkemyksiään hyvästä työpaikasta. Tulosten mukaan mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön ja toimenkuvaan on nuorten mielestä kolmanneksi tärkein työhyvinvointiin vaikuttava asia. Viidenneksi tärkeimpänä koettiin joustavuus työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisessa. Vasemmistoliitto teki vuonna 2016 ensimmäisen ehdotuksen lyhyemmistä työpäivistä Suomessa ja SDP jätti vuonna 2019 ehdotuksen nelipäiväisestä työviikosta. Näistä syistä työn joustavuus on uudestaan esillä, ja tullut tärkeäksi teemaksi.

Aihetta olisi tärkeä tutkia enemmän kansantalouden kannalta, sillä jatkuvasti puhutaan työmarkkinoiden tehokkuudesta. Työn tehokkuus tarkoittaa tässä tutkielmassa kykyä saavuttaa tavoite käyttäen mahdollisimman vähän tuotannontekijöitä. Työn tuottavuus käsitellään tässä tutkielmassa työn tuotoksen ja työn panoksen suhteena. Näitä ajatuksia heijastetaan globaaliin kilpailuun ja keskustellaan Suomen heikkenevästä kilpailukyvyistä markkinoilla. Tässä tutkielmassa kilpailukyvyllä tarkoitetaan kykyä selviytyä taloudellisessa kilpailussa. Jos työviikko lyhenisi, mutta työntehokkuus saataisiin pidettyä samalla tasolla, sekä yritykset että työntekijät voittaisivat. Pitäisi selvittää, minkälaisia kansantaloudellisia seurauksia työviikon lyhentämisellä olisi, ja mitä se

aiheuttaisi ihmisten hyvinvoinnissa. Oleellista olisi myös tutkia, vaikuttaako tämä ihmisten kulutukseen ja säästämiseen.

Olisi tärkeää pohtia, mihin työelämä on muuttumassa. Tutkielman hypoteesin mukaan työelämästä halutaan mielekkäämpää ja vapaa-ajalta vaaditaan enemmän. Työtä haluttaisiin myös tehdä vähemmän. Työelämän muutos heijastuu ihmisten vapaa-aikaan. Jos vapaa-ajan kysyntä kasvaa, yksi mahdollisuus on, että työajasta on tällöin tingittävä. Voidaan myös tutkia, onko enemmän työn kysyntä laskenut. Aihetta ei ole vielä juurikaan tutkittu, joten tässä tutkielmassa tutkitaan asiaa vapaa-ajan kysynnän kasvun näkökulmasta.

Automatisaatio voi antaa työelämälle tulevaisuudessa uusia mahdollisuuksia. Se voisi vapauttaa entisestään työntekijöitä eriteisesti mekaaniselta työltä. Automatisaatio yleistyi vauhdilla höyryvoiman ansiosta 1700-luvulla (Ollikainen ja Pohjola, 2013, 16). Se on kuitenkin hidastunut huomattavasti. Tässä tutkielmassa käsitellään, voiko automatisaation avulla pyrkiä kohti kestävästä kehitystä, sekä onko siitä hyötyä lisääntyneeseen vapaa-ajan kysyntään.

1.2 Tutkielman tavoite ja rakenne

Tutkielman tavoite on selvittää, mitkä tekijät ovat mahdollistaneet alkaneen keskustelun nelipäiväisestä työviikosta, mitkä tekijät tukevat lyhennettyyn työviikkoon siirtymistä sekä miten näiden syy-seuraus-suhteet toimivat. Tässä tutkielmassa ilmiötä tutkitaan globaalisti vähäisen suomenkielisen materiaalin takia. Tämä toisaalta antaa kattavan ja yleishyödyllisen kuvan aiheesta monipuolisuuden näkökulmasta. Tarkastelussa on erityisesti kokoaikatyössä lyhennettyyn työviikkoon siirtyminen.

Johdantoluvussa esitellään tutkielman aihe ja sen taustoitusta. Luvussa käsitellään, miksi aihe on ajankohtainen ja merkittävä kansantalouden näkökulmasta. Lisäksi esitellään tutkielman tavoitteet, joihin pyritään vastaamaan. Johdantolukua seuraa teorettinen viitekehys, jossa määritellään tutkielman tärkeimmät käsitteet. Teoreettisen viitekehäksen jälkeen aiheen taustoja tutkitaan tarkemmin teorian avulla ja esitellään case-tapauksia lyhennetystä työviikosta. Neljännessä luvussa analysoidaan aiemmissa

lukuissa esitettyjä aineistoja, ja viimeisessä luvussa esitellään yhteenveto aiheesta ja keskeisimmistä tutkimustuloksista.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Parkinsonin laki

Cyril Northcote Parkinson esitti, että työ täyttää sille varatun ajan (1955). Parkinsonin laki tarkoittaa, että jos jollekin työtehtävälle on varattu kuusi tuntia, niin kuusi tuntia myöskään käytetään, vaikka työn saisi tehtyä nopeammin. Parkinsonin lain mukaan työnteko venyy täyttääkseen sille varatun ajan. Tässä tutkielmassa työnteolla tarkoitetaan ansiotyöntekoa. Ansiotyö on työtä, josta saadaan palkkaa ja/tai yrittäjätuloa vastineeksi tehdystä työstä (Tilastokeskus, ei pvm.). Kotityöt ja hyväntekeväisyys on jätetty pois yksinkertaisuuden vuoksi.

Parkinson (1955) nostaa esiin tilanteen, jossa työn tai tehtävän palautus jätetään usein viimeiseen iltaan, vaikka sen olisi voinut palauttaa viikkoja aiemmin. Hän selittää ilmiötä sillä, että mitä enemmän meillä on aikaa käytettävissä tehtävään, sitä monimutkaisemmaksi ja vaikeammaksi se käy. Tämä tarkoittaa, että kun aikaa on, ihminen keskittyy enemmän yksityiskohtiin ja käsittelee tehtävää laajemmin. Mitä vähemmän aikaa on käytettävissä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä mennään suoraan asiaan, eikä työtehtävän suorittaminen mene yksityiskohtaiseksi.

Parkinsonin esittämiä esimerkkitalanteita (1955) yhdistää tehottomuus. Kyseessä on tällöin epätäydellinen kilpailu, eivätkä markkinat ole tehokkaat. Täydellinen kilpailu, jossa kenelläkään ei ole sellaista markkinavoimaa, jolla se vaikuttaisi hyödykkeen hintaan, olisi vastaavasti tehokas.

2.2 Työn tuottavuus

Työn tuottavuus on kasvanut sadassa vuodessa 14-kertaiseksi (Jalava J., Pohjola M., 2004). Bruttokansantuote (jatkossa lyhennetään BKT) per asukas on ollut yleinen työn tuottavuuden mittauskohde. Sitä käytetään kansainvälisenä hyvinvoinnin ja elintason mittarina. Suomessa BKT per asukas on kasvanut vuodesta 1900 vuoteen 2003 12-

kertaiseksi (Jalava J., Pohjola M., 2004). BKT per asukas on laskettu Jalavan ja Pohjolan artikkeleissa logaritmin avulla yhtälöllä

$$(1) \quad \log(\text{bkt/väestö}) = \log(\text{bkt/työtunnit}) + \log(\text{työtunnit/väestö}).$$

Logaritmilla elintason voidaan esittää työn tuottavuuden ja työpanoksen logaritmien summana. Kun tarkastelemme BKT per asukas -yhtälöä, huomaamme, että se koostuu työn tuottavuuden ja työn määrän summasta. Hyvinvointia ja elintasoja voi kasvattaa joko parantamalla työn tuottavuutta tai kasvattamalla työn määrää. Taloustieteen teorian perusteella, työn määrää ei voi kasvattaa loputtomiin kasvattaakseen elintasoja vähenevän rajatuottavuuden takia. Työtunnit asukasta kohden ovat itseasiassa laskeneet vuodesta 1900 vuoteen 2003 (Jalava J., Pohjola M., 2004). Työn tuottavuus on kasvanut ajan saatossa teknologian kehityksen avulla. Teknologian kehitys on mahdollistanut uusien työpaikkojen syntyä, mikä mahdollistaa jälleen tuottavuuden kasvun

Taloukskasvun hiipuminen on ollut yleinen huolenaihe jo pitkään. Suomen tuottavuuden kasvuvauhti on puolittunut 70-luvulta (Jalava J., Pohjola M., 2004). Vielä 70-luvulla kasvu oli 5 % vuosivauhdissa, nyt on se 2–3 %. Jalava ja Pohjola mainitsevat taloukskasvun tekijöiksi teknologian, investoinnit ja koulutuksen.

Yksi talouden kasvun tekijä on henkinen pääoma (Mankiw yms., 1992). Työpanoksen laadun kasvattaminen kasvattaa tuotannon tuottavuutta. Henkinen pääoma, tai inhimillinen pääoma, on työntekijöiden aineetonta pääomaa. Tähän lukeutuu yksilön osaaminen ja kyvyt, joita hän käyttää työpanoksenaan. Henkistä pääomaa kasvatetaan muun muassa kouluttautumalla. Teos suomalaisten koulutusrakenteesta (Kalenius, 2014) todentaa, että koulutustaso on noussut 1970-luvulta. Henkistä pääomaa on myös tunneäly ja persoonalliset piirteet. Kokemus luetaan henkiseen pääomaan.

Taloustieteessä puhutaan paljon kasvusta ja kasvuteoriasta. Etenkin ekonomisti R. M. Solow on tutkinut nimenomaan taloukskasvua. Solow on etenkin puhunut taloukskasvun merkityksestä kansantaloudelle ja sen väistämättömyydestä (1968). Taloukskasvu on hidastunut ja ekonomistit ovat huolissaan siitä. Ollikainen ja Pohjola (2013) pohtivat, kuinka elvyttää taloutta kestäväen kehityksen ehdoilla. Taloukskasvun oletetaan olevan loputtonta, mutta laskevan rajatuotoksen vuoksi, taloukskasvu lähestyy lopulta nollaa.

Lyhennettyyn työviikkoon siirtymisen suurin kritiikin kohde on kustannukset. SAK:n pääekonomisti Ilkka Kaukoranta (2019) toteaa sillä olevan merkitystä vain, mikäli se vaikuttaa yksikkökustannuksiin. Käsittelemme yksikkökustannuksia taustaosuudessa ja analyysivaiheessa. Yksikkökustannukset ovat verrannollisia kokonaiskustannusten ja tuotantomäärän väliselle suhteelle, jolle voidaan johtaa yhtälö

$$(2) \quad AC = \frac{TC(q)}{q}$$

(Hyytinen, Maliranta, 2015, 16), jossa AC on yksikkökustannus (average cost), TC on kokonaiskustannukset (total cost) ja q on tuotantomäärä (quantity). Kuten yhtälöstä (2) voidaan nähdä, yksikkökustannukset riippuvat kokonaiskustannuksista ja tuotannonmäärästä.

3 Lyhennetyn työviikon taustaa ja esimerkkitapaukset

3.1 Ihmisten näkemykset työajan muutoksesta

STTK:n (2017) tekemässä tutkimuksessa käsiteltiin ihmisten uskomuksia siitä, mitä muutoksia työelämään on tulossa ja nimenomaan viikkotyöaikaan. Vastaajista 46 % uskoi viikkotyöajan pidentyvän jonkin verran seuraavan 20 vuoden aikana, ja 9 % vastaajista uskoi viikkotyöajan pidentyvän merkittävästi. Vaikka työaika on puolittunut 1900-luvun alusta (Keynes, 1930; Tilastokeskus, 2019), suomalaisilla on uskomus, että työaika kääntyy nyt nousuun. Artikkelin kirjoittaja Antti Palolakin kertoo tekstissään, että tuottavuuden kasvu on mahdollistanut palkkojen nousun ja työajan lyhentämisen. Taantuma on pitänyt talouskasvun lähes nollassa ja pysäyttänyt kehityksen kulun. Globaali kilpailu on koventunut ja vaikeuttanut talouskasvua entisestään.

Samassa tutkimuksessa (STTK, 2017) kysyttiin suomalaisten mielipiteitä työajan lyhentämisen vaikutuksista. Vastaajista 46 % oli sitä mieltä, että työajan lyhentäminen tulisi tehdä alentamatta palkkoja. Suomalaiset eivät ole valmiita tinkimään palkastaan, mikäli työaika lyhennettäisiin. Vastaajista 38 % oli sitä mieltä, että palkkoja tulisi alentaa jonkin verran, mutta ei samassa suhteessa kuin työaika. Vastaajista 14 % oli sitä mieltä, että palkkoja tulee alentaa samassa suhteessa, kuin työaika.

STTK:n (2017) tutkimuksessa sivuttiin teknologian kehitystä ja automatisaation kasvavaa merkitystä. Palolan mukaan digitalisaatio ja tekoäly luovat työtä, joka on entistä joustavampaa. Se ei ole aina sidottu aikaan ja paikkaan. Kyselyssä viitattiin siihen, että osa tehokkuuden noususta näkyy palkoissa ja työajan lyhentymisessä.

Työn tehokkuuden nousu on edellytys työajan lyhentämiselle, jos halutaan säilyttää talouskasvu ennallaan ja ylläpitää muutosta edeltäneen tuotannon taso. Tuottavuuden nousu on hidastunut talouskasvun hiipussa (Stenborg ym., 2020). Onkin kiistelty viime aikoina, onko työajan lyhentäminen markkinoiden kannalta järkevää, kun Suomen kilpailukyky kärsii jo valmiiksi. Ilkka Kaukoranta kumoaa nämä väitteet (2019), sillä hänen mukaansa tällä on merkitystä vain, jos se vaikuttaa työn yksikkökustannuksiin.

Työn tehokkuutta voi tutkia koulutustason nousun avulla. Kalenius (2014) analysoi koulutustason nousua julkaisussaan. Koulutustason nousu on hidastunut ja tämä on todennäköisemmin yhteydessä suomalaisen väestön ikääntymiseen ja talouskasvun hidastumiseen. Koulutustason nousulla on merkitystä yksilötasolla, työnantajalle ja kansantalouden tasolla. Työntekijöiden kasvanut tuottavuus nostaa elintasoja ja yhteiskunnan tuottavuutta.

Toinen edellytys työajan lyhentämiselle, jos pyrimme säilyttämään talouskasvun samalla tasollaan, on työntekijöiden palkkojen nousu. Ansiotasoindeksi, joka mittaa palkansaajien keskiansioiden muutosta, on noussut vuosittain lähes samassa suhteessa kuin yleinen hintaindeksi (Tilastokeskus, 2021). Palkkojen nousu on mahdollistanut vapaa-ajan lisääntyvän kysynnän ja elintason nousun. Tämä on kiinteästi yhteydessä tyytyväisyyteen ja hyvinvointiin. Kasvanut kysyntä synnyttää positiivisen kierteen, jossa palveluiden kysyntä lisää tarjontaa, mikä lisää työtä, mikä lisää tuloja, ja niin edelleen.

3.2 Grosse – The Four-Day Workweek

Tässä luvussa käsitellään Grossen (2018) teosta, joka käsittelee lyhennettyä työviikkoa. Teoksessa lyhennettyä työviikkoa käsitellään sekä erilaisten tutkimuksien, että tehtyjen kokeiden pohjalta. Yksi merkittävä tutkimus, jota teoksessa käsitellään, on Ranskan siirtyminen lyhyempään työviikkoon.

Grosse käsittelee Ranskassa asetettua lakia, jossa maksimityötunnit viikossa laskettiin 39 tunnista 35 tuntiin. Laki astui voimaan vuonna 2000 helmikuussa, ja tuloksia aloitettiin tutkimaan vuonna 2002. Lain voimaantulon seurauksena huomattiin positiivisia muutoksia myös fyysisessä hyvinvoinnissa, mikä johtui kulutuskäyttäytymisen muutoksesta. Tupakointi ja alkoholin kulutus laskivat merkittävästi ja fyysisen liikunnan määrä kasvoi. Grosse mainitsee Kivimäen 2015 esittämän analyysin, jonka mukaan pitkät työajat ovat yhteydessä kohonneeseen riskiin sairastua sepelvaltimotautiin ja aivohalvaukseen.

Onnellisuus ja työviikon lyhentäminen korreloivat keskenään (Grosse, 2018. Figure 2.1). Se on etenkin nähtävillä Grossen käsittelemässä taulukossa, jossa mitataan onnellisuutta.

Korrelaatiokerroin kaaviossa on -0.63 . Grossen mukaan maat, jotka ovat onnellisuustaulukossa kärkipäässä ovat samoja maita, jotka ovat tehneet eniten vähentääkseen viikkotyömäärää. Hän nostaa skandinaaviset maat ja Alankomaat esimerkeiksi korkeista onnellisuusluvuista. Tutkimuksessa onnellisuus oli mitattu tulojen, elinajanodotteen, korruption, vapauden, sosiaalisen tuen ja jalomielisyyden avulla (eng. income, life expectancy, lower corruption, freedom, social support, and generosity). Suomi oli Grossen esittämässä onnellisuustaulukossa viidentenä, ja viikkotuntimääränsä puolesta Suomi oli taas 11:nneksi vähiten töitä tekevä valtio 36,2 tunnilla viikossa.

Ydin onnellisuuden kasvulle tutkimuksessa oli se, mitä ihmiset tekivät ylijääneellä ajalla. Lisääntynyttä vapaa-aikaa kulutettiin kotitöihin, opiskeluun, matkusteluun, sosiaalinen kanssakäymiseen ja harrastuksiin. On lähes mahdotonta nimittää yhtä oikeaa tekijää, joka lisää onnellisuutta yksistään. Onnellisuus on vaikeasti määriteltävissä sekä mitattavissa, ja sitä on sikäli hankala tutkia yksiselitteisesti. Onnellisuus on subjektiivinen käsite.

Grossen (2018) esittämässä yhtälössä, jossa mitattiin onnellisuutta, mitattiin onnellisuutta tulojen, elinajanodotteen, korruption, vapauden, sosiaalisen tuen ja jalomielisyyden avulla. Tutkimuksessa ei ollut puhetta, mikä hintataso kussakin mitatussa maassa on. Tämä vaikeuttaa maiden välistä vertailua, jos oletetaan, että tulojen nousu lisää onnellisuutta. Tutkimuksessa huomattiin, että työtuntien vähentäminen korreloi positiivisesti onnellisuuden kanssa. Oletetaan muiden asioiden pysyessä muuttumattomina (*ceteris paribus*), että jos tulojen lasku on nostanut onnellisuutta, jonkun muun yhtälön tekijän on pitänyt nousta. Tämä tarkoittaa sitä, että jollakin viidestä muusta tekijästä on suurempi painokerroin yhtälössä kuin tuloilla.

Treehouse-teknologiayrityksen perustaja Ryan Carson on toteuttanut 32-tuntista työviikkoa yrityksessään kymmenen vuoden ajan (Grosse, 2018). Carsonin mukaan tuottavuus kasvaa merkittävästi, kun työntekijät palaavat maanantaina töihin virkistyneinä pidennetyn viikonlopun jälkeen. Tästä ei ole kuitenkaan tarkkaa dataa ja tulokset perustuvat Carsonin puheisiin. Kuitenkin Grossen mukaan on selvää, että motivaation nousu vaikuttaa työhön positiivisesti parantaen työn tuloksia ja laatua.

OECD-maista mitatussa datassa vuosilta 1990–2012 nähdään lineaarinen yhteys työtuntien vähentämisellä ja tuottavuus per työtunti -kasvulla (Grosse, 2018, Figure 3.2). Grosse tiivistää, että työntekijöiden tyytyväisyys on noussut, kun viikkotyötunteja on laskettu, tai työpäiviä on vähennetty viikosta työtuntien pysyessä samassa. Grossen mukaan on selviä todisteita, että yksikkötuottavuus per työtunti on kasvanut viimeisen 150 vuoden aikana, mutta se ei tarkoita, että kokonaistuottavuus olisi noussut.

Grossen (2018) teoksessa käsitellään monipuolisesti lyhennettyä työviikkoa ja teos antaa positiivisen kuvan lyhennetystä työviikosta. Grosse itse pohtii, kuka maksaa lyhennetystä työviikosta koituvat kulut. Toisaalta lyhennetty työviikko ja noussut tuottavuus kumoavat osan näistä kustannuksista. Edellä esitetty Parkinsonin teoria tukee kumoamisväitettä. Grossen mukaan palkkojen alentaminen on myös jossain määrin pois vaihtoehtoista, koska ihmiset tarvitsevat tuloja elääkseen ja elintaso nousee jatkuvasti. Hänen mukaansa malli tuskin saa kannatusta myöskään siksi, että ihmisillä on luontainen taipumus vastustaa tulojensa menetyksiä.

3.3 Case Microsoft Japani

Ohjelmistoalan yritys Microsoft kokeili nelipäiväistä työviikkoa vuonna 2019 Japanissa. Kokeilu kulki nimellä *Work-Life Choice Challenge 2019 Summer*. Kokeilussa työntekijöille annettiin elokuun kaikki perjantait vapaaksi töistä. Tuloksien mukaan työntekijöiden myynnit nousivat keskimäärin 40 % verrattuna edellisen vuoden saman kuukauden myynteihin. (Endicott, 2019). Muina kokeilun tuloksina sähkön kulutus laski 23 % ja papereiden tulostaminen väheni 59 % Microsoft Japanin toimistolla. Kokeilun jälkeen 92 % työntekijöistä oli tyytyväisiä nelipäiväisen työviikon kokeiluun.

Yksi syy tuottavuuden nousuun voi olla se, että yhtiö laittoi kokouksien enimmäiskestoiksi 30 minuuttia ja tapaamiset suositeltiin pidettäväksi verkossa, eikä kasvotusten (Kleinman, 2019). Varsinaiseen tulokselliseen työntekoon on siis keskitetty enemmän aikaa. Työstä tuli tehokkaampaa lyhyemmällä ajalla. Microsoft Japanin toimiston kokeilu toimikoon yhtenä Parkinsonin lain esimerkkinä, jossa työtehtävät saatiin tiivistettyä lyhyempään työviikkoon ja saatiin työn tuottavuutta nostettua (myyntien nousu).

Aiemmin käsiteltiin STTK:n tutkimuksen yhteydessä, että suurin osa suomalaisista ei suostuisi tekemään lyhyempää työviikkoa, jos palkka laskee samassa suhteessa. Microsoftin työntekijät saivatkin perjantaivapaapäivistä normaalia palkkaa (Kleinman, 2019). Näin ollen on syytä pohtia, olisivatko tutkimustulokset olleet vastaavanlaisia, jos Microsoft Japanin kokeilu olisi toteutettu palkkoja samassa suhteessa alentamalla, tai olisivatko työntekijät ylipäänsä suostuneet kokeiluun, jos palkkoja olisi alennettu.

3.4 Vaikutus ilmastonmuutokseen

Työviikon lyhentämisen vaikutuksia ilmastonmuutokseen on alettu tutkia viimeisen parin vuoden aikana enemmän (The 4 Day Week Campaign, 2020). Mompelat (2021) on tehnyt tutkimuksen siitä, mitä tapahtuisi hiilijalanjäljelle, jos Britannia siirtyisi nelipäiväiseen työviikkoon. Tuloksien mukaan Britannian hiilijalanjälki vähenisi vuosittain 127 miljoonaa tonnia, mikä vastaa 21,3 % Britannian kokonaispäästöistä. Hiilijalanjäljen väheneminen oli kuitenkin tutkimuksen mukaan mitattu palkkaa vähentämättä.

Kuten Microsoft Japanin tapauksessa kävi ilmi, osa vähenemisestä oli energiankulutuksen laskemisen seurausta. Microsoft Japanin tapauksessa kyse oli rahallisista säästöistä, mutta Mompelat (2021) tutkimuksessa painotettiin nimenomaan vaikutuksia ilmastopäästöihin. Toinen syy päästöjen vähenemiselle oli työmatkaliikenteen väheneminen. Työmatkaliikenne aiheuttaa arviolta 24 % päästöistä vuosittain (Fenner ym., 2020). Tutkimuksessa selviää, että ihmisten viettäessä vähemmän aikaa työmatkalla ei seurauksena ole ainoastaan polttoaineen vähäisempi kulutus, vaan se on myös hyväksi kokonaisterveydelle, sillä ihmiset istuvat vähemmän aikaa kulkuvälineissä ja stressaavat vähemmän työmatkaliikenteestä.

Kotitalouksien kokonaiskulutus vähenee, sekä energiankulutusikäyttäytyminen muuttuu, kun siirrytään nelipäiväiseen työviikkoon (Mompelat, 2021). Tutkimuksen mukaan kotitalouksissa, joissa on pidemmät työajat, on myös suurempi kokonaiskulutus. Tähän löytyi selitys kulutuskäyttäytymisestä, sillä pidemmät työajat ovat yhteydessä ympäristöä rasittavaan käyttäytymiseen. Taloudet, joilla on lyhyemmät työajat, tekevät enemmän sellaisia asioita, jotka eivät tuota niin paljon päästöjä. Esimerkiksi kotiruokaa tehtäisiin

enemmän eikä haettaisi noutoruokaa. Yksilöt myös kävelivät tai pyöräilivät mieluummin kuin ajoivat autolla paikkoihin sekä viettivät lisääntyneen vapaa-ajan perheen tai ystävien kanssa. Työviikon lyhentämisellä olisi siis kulutuskäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä.

Neljäs tutkimuksessa mainittu syy olisi nimenomaan ihmisten siirtyminen kohti vähäpäästöisiä vapaa-ajan aktiviteetteja. Yksilö käyttäisi lisääntyneen vapaa-ajan muun muassa lukemiseen, liikuntaan, rentoutumiseen, perheen kanssa olemiseen tai opiskeluun. Kuten Grosse (2018) viittasi aiemmin Ranskassa tehtyyn tutkimukseen, ihmisten käytös muuttuu kohti terveellisempiä elämäntapoja. Viides syy onkin kokonaisterveydelliset vaikutukset. Nelipäiväinen työviikko mahdollistaisi enemmän aikaa liikunnalle ja nimenomaan ulkoiluun. Liikunnalla on yksiselitteisiä vaikutuksia yksilön kokonaisterveyteen, niin fyysiseen kuin henkiseen.

Yksi lisäteoria talouskasvuun tulee ilmastonmuutoksen kautta. Ilmastonmuutoksen näkökulmasta elämme jo yli varojemme, emmekä tarvitse elääksemme niin paljon kuin kulutamme tällä hetkellä. Jos siirtyisimme lyhyempään työviikkoon ja palkkataso laskisi samassa suhteessa, kuluttaisimme vähemmän. Tämä hidastaisi talouskasvua ja hidastaisi ilmastonmuutosta. Mompelatin (2021, 12) tutkimuksessa tekemä tärkeä havainto oli, ettei palkkoja lasketa. Palkkojen pysyminen ennallaan oli edellytys, jotta saavutetaan taloudellisesti paras tilanne.

3.5 Kritiikki koskien lyhennettyä työviikkoa

Täysin ongelmatonta lyhennettyyn työviikkoon siirtyminen ei olisi. Suurimmaksi kritiikin aiheeksi Kaukoranta (2019) nostaa kilpailukyvyn heikkenemisen. Kaukoranta kuitenkin huomauttaa, että muutos tapahtuisi todennäköisesti vaiheittain. Vaiheittainen muutos antaisi yhteiskunnalle aikaa muuttua mukana ja aikaa sopeutua tulevaan muutokseen. Tällöin yhteiskunnallakin on aikaa ratkaista keskeisiä ongelmia mitä lyhennettyyn työviikkoon siirtymiseen tulee.

Avainasemassa olisivat ammattiliitot ja niiden neuvotteluvoima. Ammattiliitot neuvottelevat yleisesti työnantajien kanssa palkoista ja muista työehdoista. Kaukoranta (2019) huomauttaa, että lyhyempään työviikkoon siirtyminen tapahtuisi vaiheittain tuottavuuden noustessa. Tuottavuuden nousu on korostettu jo aiemmin esille

edellytyksenä lyhyemmille työviikoille. Tämän perusteella ensin pitää saada talouskasvu ja tuottavuudenkasvu kuntoon, ennen kuin voidaan ajatella lyhyempään työviikkoon siirtymistä.

Teknologiayritys Treehousen perustaja Carson puhui lyhennetyn työviikon puolesta (Grosse, 2018). Yritys ei kuitenkaan pysynyt kilpailun mukana ja joutui palaamaan viisipäiväiseen työviikkoon (Laker B., Roulet T., 2019). Aiemmin tutkielmassa pohdittiin, oliko Carsonin puheissa liikaa optimismia mukana ja asiaa piti tutkia enemmän. Yrityksen tuottavuus ei ollut noussut tarpeeksi, jotta voitiin pysyä kilpailussa mukana ja pysyä lyhyemmästä työviikosta. Tämä on tärkeä havainto kritiikin osalta ja otettava huomioon jatkokeskustelussa.

Keskeinen ongelma on myös kustannukset. Kaukorannan (2019) mukaan työajan lyhentäminen neljään päivään nostaisi yleistä veroastetta jopa 5 %. Koska ei voida karsia esimerkiksi kaikista terveydenhuoltopalveluista, henkilöstövajaukset on paikattava jollakin tavalla. Sairaaloissa ja terveydenhoidonlaitoksissa pitää olla tietty määrä henkilöstöä paikalla virkaehtosopimuslainsäädännön määritellyn suojelutyön vuoksi (Valtion virkaehtosopimuslaki 11§, 1970). Verojen nousu on luontaisesti aiheuttanut aina vastustusta (Grosse, 2018). Kuten Kaukorantakin kirjoittaa, historiassa työaikojen lyhentyessä verot ovat nousseet, mutta ihmisten ostovoimat on silti kasvanut. Edellytyksenä on kuitenkin ollut tuottavuuden kasvu.

Sen lisäksi, että työviikon lyhentäminen aiheuttaa henkilöstöongelmia muun muassa terveydenhuoltoalalla, jossa on entuudestaan henkilöstöpulaa, se aiheuttaa monella alalla myös aikatauluongelmia. Jos sovitaan, että koko työyhteisö työskentelee maanantaista torstaihin, perjantaiarkipäivänä työtehtävät eivät etene. Kiireellisissä asioissa henkilöt eivät ole perjantaina tavoitettavissa ja jotkin asiat voivat viivästyä sen vuoksi enemmänkin kuin vain päivän. Tämän voisi ratkaista jakamalla vapaapäivät niin, että osa työntekijöistä on poissa maanantaina ja osa perjantaina. Ongelma voi kuitenkin olla sama, jos joihinkin työtehtäviin on vain yksi pätevä henkilö. Sama pätee, jos avainhenkilö jonkin asian selvittämiseen on poissa töistä.

Työviikon lyhentäminen sopii joillekin yksilöille ja yhteisöille paremmin kuin toisille. Edellä mainituissa esimerkeissä huomasimme, että lyhennetty työviikko on tällä hetkellä

ollut sovittavissa parhaiten kokopäiväiseen toimistotyöhön. Vuorotyöhönkin se sopii, mutta se vaatii enemmän ponnisteluja.

Eroja on myös kulttuurien välillä. Lakerin ja Rouletin (2019) tutkimuksessa 45 % vastanneista oli huolissaan siitä, että kollegat saattavat pitää lyhennettyä työaika laiskuutena. Tämä saattaa koskea vain siirtymävaihetta. Siirtymisen jälkeen, jos kaikki toteuttavat lyhennettyä työaika, ei lyhennettyä työviikkoa todennäköisesti enää ajatella laiskuutena. Joissakin kulttuureissa arvostetaan uurastusta ja pitkiä työviikkoja. Lyhennetty työviikkoon siirtymiseen voidaan liittää negatiivisia tunteita. Kyse on yksilön ja yhteisön preferensseistä, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen. Yleinen ongelma on muutoshaluttomuus ja jonkun, tässä tapauksessa ammattiliittojen ja työnantajien, on toimittava muutoksen puolestapuhujana, jos halutaan muutosta. Kuten Laker ja Roulet tiivistävät, työntekijät haluavat toteuttaa lyhennettyä työviikkoa, mutta pelkäävät toimia alkuunpanijana.

4 Analyysi

Tutkielman tavoite oli selvittää tekijöitä, jotka mahdollistavat lyhennettyyn työviikkoon siirtymisen. Aineiston perusteella voidaan luokitella tekijät syy-seuraus-suhteisiin. Lyhennetyin työviikon mahdollistajia ovat automatisaatio, työelämäntrendin muutos ja talouskasvu. Lyhennetyin työviikon seurauksia ovat talouskasvu, kustannukset/säästöt, terveysvaikutukset sekä ympäristövaikutukset.

4.1 Mahdollistajat

Jalava ja Pohjola (2004) huomauttavat, että elintason kasvuvauhti on hidastunut 70-luvulta alkaen. Sotavuosien kasvu on kiihtynyt ja muuttunut 70-luvulla. Yhteiskunta on siirtynyt maataloudesta teollisuuden aikaan ja siitä edelleen kohti palvelutuotantoa. Tuotannontekijöiden allokoituminen kohti teollisuutta ja palvelualoja on merkki resurssien siirtymisestä tehokkaamman tuotannon pariin. Jos kaikki tuotannontekijät olisivat jääneet maatalouteen, ei nykyistä elintasoa olisi saavutettu. Automatisaation yleistyminen on vapauttanut työvoimaa ja luonut uusia palvelualan työpaikkoja. Työn tuottavuus on noussut näiden rakennemuutosten ansiosta. Automatisaatio on mahdollistanut ajassa yhteiskunnan kehittymisen ja on näin ollen mahdollistaja.

Muutokseen tarvitaan halua saada muutosta aikaan, jolloin työelämäntrendin muutos on lyhennetyin työviikon mahdollistaja. Tutkielman hypoteesin mukaan työelämästä halutaan joustavampaa. Microsoft Japanin tapauksessa työntekijät olivat tyytyväisiä lyhennetyin työviikon kokeiluun, mikä voi kieliä halusta joustavampaan työhön. Myös Lakerin ja Rouletin (2019) analyysi, että työntekijät haluavat toteuttaa lyhennettyä työviikkoa, tukee olettamusta joustavammasta työelämästä. Tutkielmassa aiemmin käytiin läpi, että työaika on puolittunut 1900-luvun alusta. Työajan vähentyminen voi olla seurausta työelämäntrendin muutoksesta. Vapaa-ajalta halutaan enemmän, joten työtä tehdään vähemmän. Työajan lyhentäminen ei suoraan kerro halusta tehdä vähemmän töitä, mutta voi olla niin sanottu kolmas tekijä keskustellessa työelämän muutoksesta.

Talouskasvun vaikutukset lyhennettyyn työviikkoon ovat kiistanalaiset. Talouskasvu on toisaalta edellytys ja toisaalta seuraus lyhennetystä työviikosta. Pyrimme jatkuvaan talouskasvuun, koska talouskasvun pysähtyminen, tai jopa kääntyminen laskuun, voi aiheuttaa yhteiskunnallisia ongelmia, esimerkiksi työttömyyttä. Talouskasvu on yhteydessä elintason nousuun ja kasvava elintaso mahdollistaa keskustelun lyhennetystä työviikosta. Tarpeeksi korkea elintaso ja tuottavuudentaso mahdollistavat siirtymisen lyhennettyyn työviikkoon, koska tällöin on resursseja siirtymiseen ja muutokseen.

4.2 Seuraukset

Yksi tutkielman tehtävä oli tutkia lyhennetyyn työviikon vaikutuksia talouskasvuun. Suomen kilpailukyvyyn ylläpitäminen on tärkeä osa kansantaloutta. On puhuttu, että lyhennetty työviikko vaikuttaisi tähän negatiivisesti. Kaukoranta (2019) huomauttaa, että sillä on merkitystä vain, jos se vaikuttaa työn yksikkökustannuksiin. Se, miten lyhennetty työviikko vaikuttaa yksikkökustannuksiin, riippuu yrityksestä ja sen toiminnasta. Tutkielmassa käytiin läpi, että vuorotyössä se voi lisätä kustannuksia. Sosiaali- ja terveystaloudella on oltava aina töissä tietty määrä työntekijöitä, eli on palkattava lisää henkilökuntaa paikkaamaan lisääntyneet vapaapäivät. Toimistotyössä, jossa työskennellään virkatyöaikana, vaikutus on erilainen. Kuten Microsoft Japanin kohdalla huomattiin, yrityksen jotkin kustannukset laskivat. Toimisto on kiinni yhden päivän, jolloin esimerkiksi sähkönkulutus laskee ja työmatkaliikenteen tuomat kulut poistuvat yhdeltä päivältä.

Lyhennetyllä työviikolla on myös edellytyksiä edesauttaa talouskasvua. Keynesiläisen teorian mukaan ihminen jakaa tulonsa kulutukseen ja säästämiseen. Lyhennetyssä työviikossa tulot eivät nouse, vaan voivat jopa laskea. Olennaisempaa on, mitä tehdään lisääntyneellä vapaa-ajalla. Nelipäiväisessä työviikossa vapaa-aika lisääntyy. Riippuen yksilön preferensseistä sen voi käyttää esimerkiksi harrastuksiin, lepäämiseen, kotitöihin tai sosiaaliseen kanssakäymiseen. Jos oletetaan, että kuluttaja käyttää lisääntyneen vapaa-ajan johonkin kulutukseen, raha palautuu taloudenkiertokulkuun lisäämällä talouskasvua.

Lyhennetyyn työviikon seurauksista keskustellessa ei voi olla mainitsematta kustannuksia. Talouskasvun osalta siihen jo viitattiin, mutta Kaukorannan (2019) mukaan yleistä veroastetta tulisi nostaa noin 5 %, jos siirrymme lyhennettyyn työviikkoon. Verojen

nousu todennäköisesti hidastaisi talouskasvua hillitsemällä kulutusta. Jos työnverotus nousee samalla, työtäkin tehtäisiin todennäköisesti vähemmän. Lyhennetyin työviikon seuraukset kustannuksiin ovat monimutkaiset, eikä niistä saa yhtä yksimielistä johtopäätöstä muodostettua.

Tämän tutkielman perusteella kasvanut kokonaishyvinvointi oli lyhennetyin työviikon seuraus. Useissa tässä tutkielmassa esitetyissä tutkimuksissa lisääntynyt vapaa-aika lisäsi onnellisuutta ja työn tuottavuutta. Henkilöstöhyvinvointi ja työkyky osana yrityksen aineetonta pääomaa on huomattu (Larjovuori, Manka, Nuutinen, 2015). Työntekijän henkilökohtaiset taidot ja tiedot luetaan yrityksen inhimilliseksi pääomaksi, ja näin ollen työntekijän kasvava työhyvinvointi voidaan liittää yrityksen hyvinvointiin.

Microsoft Japanin tapauksessa ylityöllistetyille työntekijälle annettiin yksi vapaapäivä enemmän, jolloin hänestä tuli tuottavampi, vaikka työaika lyheni (McGregor, 2019). On aiheellista miettiä, onko Japani ollut hyvä testimaa työkuulttuurinsa takia, ääriesimerkkisyydestä. Ensinnäkin kyseessä on maa, joka ehkä tarvitsi kokeilua eniten sen korkeiden työtuntien takia, inhimillisen työhyvinvoinnin vuoksi. Toisena, juuri tämän takia se saa ehkä tilastot näyttämään merkittäviä muutoksia. Kyseessä on viitekehysriippuvuus. Pitää myös ottaa huomioon muut tekijät, niin sanotut kolmannet tekijät. Microsoft Japanin tapauksessa työntekijät ottivat 25 % vähemmän vapaapäiviä, mutta 20 % tästä voi olla selitettävissä lyhentyneellä työviikolla (Endicott, 2019). Vapaapäiviä tuli yksi lisää viikkoon, mikä vastaa 20 % normaalista viisipäiväisestä työviikosta.

Lakerin ja Rouletin (2019) tutkimuksessa huomattiin yhteys vähentyneisiin sairauspoissaoloihin, kun työviikkoa lyhennettiin neljään päivään. Grossen (2018) tutkimuksessa, jossa pääpaino oli Ranskan lyhennyksessä työviikossa, käytiin läpi fyysistä hyvinvointia. Työntekijöiden fyysinen terveys parani merkittävästi kahdessa vuodessa, kun työtunteja vähennettiin neljä tuntia. Fyysisen terveyden vahvistuminen vaikuttaa henkiseen terveyteen. Lyhennetyin työviikon seurauksena sairauspoissaolot vähenivät, työntekijät olivat tehokkaampia ja virkeämpiä sekä työilmapiiri parani.

Positiiviset ympäristövaikutukset ovat seuraus lyhennyksestä työviikosta. Mompelat (2021) tutki vaikutusta Britannian hiilijalanjälkeen, ja päästöjen väheneminen vastasi

21,3 % Britannian koko päästöistä. Päästöjen vähenemisen syyt olivat energiankulutuksen lasku, polttoaineen käytön lasku ja yksilöiden kulutuskäyttäytymisen muutos. Seuraukset olisivat merkittäviä. Tutkimuksista kuitenkin jäi mainitsematta jo osittain käytössä olevan hybridimallin käytön seuraukset ympäristölle. Hybridimallissa työtä tehdään sekä toimipisteellä, että etätöinä kotona. Lyhennettyyn työviikkoon ei välttämättä ole perusteita ilmaston kannalta, jos saavutetaan samat tulokset siirtymällä etätöihin.

5 Yhteenveto

5.1 Johtopäätökset

Tutkielman tavoite oli tutkia lyhennettyä työviikkoa ja tarkemmin nelipäiväistä työviikkoa kirjallisuuskatsauksena. Tutkielmassa tutkittiin lyhennetyn työviikon edellytyksiä ja sen seurauksia kansantaloudelle. Vaikutukset eivät poikenneet tutkielman hypoteesista paljoa, muutamaa yllätystä lukuun ottamatta. Yllätyksenä tulivat säästöt ja ilmasto-vaikutus. Lakerin ja Rouletin (2019) sekä Microsoft Japanin esimerkeissä yritykset tekivät mittavia säästöjä. The Four Day Workweekin (2020) toteuttamisessa tutkimuksissa ilmeni positiivisia seurauksia ilmastolle. Tuloksista saa hyvän kokonaiskuvan aiheesta sekä sen vaikutuksista laajemmin talouteen.

Nelipäiväinen työviikko on mahdollinen. Yleinen ongelma sen implementoimiseen on muutoshaluttomuus. Yksi skenaario on, että tulee tinkiä elintasosta, jos halutaan siirtyä lyhyempään työviikkoon. Yksilöt harvoin haluavat kulkea kehityksessä taaksepäin ja luopua jo jostakin saavutetusta tasosta. On myös hyvin todennäköistä, että lyhyempään työviikkoon siirtyminen edellyttää verojen nostamista.

5.1.1 Automatisaatio

Historian valossa automatisaatiolla on ollut merkittävä rooli tuottavuuteen ja kokonaistalouteen. 1700-luvulla höyryvoiman valjastaminen mullisti teknologian kehityksen (Ollikainen, Pohjola, 2013), Adam Smithin esimerkkitutkimus nuppineulojen tuottavuudesta kehitti ajattelua teknologian merkityksestä talouskasvussa, sekä 1800-luvulla yleistynyt liukuhihnan käyttö ovat edesauttaneet kehitystä (Jalava, Pohjola, 2004).

Tutkielman yksi teoria oli, että tuottavuuden pitää nousta, jotta on edellytykset lyhyempään työviikkoon. On epätodennäköistä, että halutaan luopua nykyisestä elintasosta. Elintason lasku johtuisi siitä, että työmäärän laskiessa tällä tuottavuustasolla kokonaistyöntuottavuus laskisi (yhtälö 1). Teknologian kehitys on osa talouskasvua (Jalava ja Pohjola, 2004).

Automatisaatiota on vastustettu siinä pelossa, että se lisää työttömyyttä. Pitkällä aikavälillä kokonaistyöllisyys ja automatisaatio ovat molemmat kasvaneet 1700-luvulta asti (Grosse, 2018). Automatisaatio ei siis ole ollut kilpailija vaan yhteistyökumppani. Aiemmin puhuttiin rakennemuutoksesta ja siirtymisestä maatalousyhteiskunnasta kohti teollisuutta ja siitä edelleen palveluyhteiskuntaa. Rakennemuutos on ollut väistämätön, jotta nykyinen elintaso on saavutettu. Automatisaatio on tosiaan vähentänyt työpaikkoja, mutta myös luonut niitä.

5.1.2 Työhyvinvointi

Yksilön hyvinvoinnilla on selvä yhteys työyhteisöön. Hyvinvoiva työntekijä vaikuttaa positiivisesti työntuottavuuteen sekä työpaikan ilmapiiriin (Larjovuori ym., 2015). Useassa tämän tutkielman tutkimuksessa oli viitteitä lyhyemmän työviikon vaikutuksista terveyteen. Työnantajalle positiivinen ilmiö oli, että poissaolot olivat vähentyneet, mutta tämä oli osittain selitettävissä ylimääräisellä vapaapäivällä viikossa. Samaan aikaan se vaikutti positiivisesti tuottavuuteen (Endicott, 2019; Kleinman 2019). Yksilön kohdalla terveysvaikutukset olivat moninaiset. Suorina terveysvaikutuksina esimerkiksi uupumus ja stressi olivat vähentyneet. Uupumus ja stressi voivat olla yhteydessä mielenterveysongelmiin. Epäsuoria vaikutuksia oli kuitenkin vielä enemmän. Ranskassa tupakointi ja alkoholin kulutus olivat laskeneet, mikä voi olla yhteydessä uupumuksen ja stressin vähentymiseen (Grosse, 2018). Samassa tutkimuksessa epäsuorana vaikutuksena fyysinen terveys oli parantunut, kun liikunnan määrä oli lisääntynyt. Tämän seurauksena riski sairastua sepelvaltimotautiin ja saada aivohalvaus olivat laskeneet. Liikunnalla on tunnetusti muitakin hyviä seurauksia terveydelle, kuten painonhallinta ja se ehkäisee muun muassa sydän- ja verisuonisairauksia.

Tutkielmassa terveysvaikutukset ovat olleet selkeitä. Lisääntynyt vapaa-aika lisäsi mahdollisuuksia harrastaa ja keskittyä omaan hyvinvointiin. Ranskan esimerkissä (Grosse, 2018) päihteistä luopuminen ja liikunnan lisääntyminen kuvastavat, että mielihyvää ei tarvinnut hakea nopeista ja keinotekoisista välineistä. Kansantalouden näkökulmasta parantunut kokonaisterveys lisäisi talouden hyvinvointia. Parantunut fyysinen terveys rasittaa vähemmän terveydenhuoltoa ja aiheuttaa vähemmän kustannuksia valtiolle. Tutkielman perusteella lyhennetyt työviikon terveysvaikutukset

eivät jääneet positiivisiksi vain yksilön kohdalla, vaan vaikutukset olivat yhteiskunnallisia ja kauaskantoisia.

5.1.3 Kustannukset

Tutkielmassa nousi esille, että riippuen yrityksestä, lyhennetty työviikko voi nostaa tai laskea kustannuksia. Teoriaosuudessa esitetty yksikkökustannus (yhtälö 2) on olennaisessa roolissa, kun oletetaan Kaukorannan (2019) teorian yksikkökustannuksien vaikutuksesta talouteen pitävän paikkansa. Microsoft Japanin tapauksessa henkilöstölle maksettiin samaa palkkaa, mutta toimiston käyttökustannukset laskivat, mikä tarkoittaa, että yksikkökustannukset laskivat. Lakerin ja Rouletin (2019) toteuttamaan kyselyyn vastanneiden yritysten säästöt olivat 92 miljoonaa, joka oli noin 2 % vastanneiden yritysten kokonaisliikevaihdosta.

Tutkielmassa käsiteltiin aihetta kriittisten alojen näkökulmasta, kuten terveydenhuoltoala. Terveydenhuoltoalalla lyhennetyt työviikot toteuttaminen on kiistanalaista valtion virkaehtosopimuksen rajoitusten takia. Henkilöstövajaus pitäisi täyttää palkkaamalla lisää henkilökuntaa, mikä todennäköisesti nostaisi yksikkökustannuksia lisäämällä tutkielmassa aiemmin esitetyn yhtälön (2) kokonaiskustannuksia. Terveydenhuoltoalalla työtehokkuuden mittaaminen on hankalaa, lähes mahdotonta, joten ei voida vertailla sen yksikkökustannuslaskentaa monimutkistamatta asioita.

Vuorotyö on hankala ottaa lyhennettyyn viikkoon mukaan työn luonteen vuoksi. Vuorotyöt ovat usein asiakaslähtöisiä tai muuten tuloksellisesti vaikeita mittaushetkiä, esimerkiksi edellä mainittu terveydenhuoltoala, pelastusala, useat asiakaspalvelutyöt sekä tuotanto- ja tehdastyöt. Tuotanto- ja tehdastyössä ongelmaksi tulee myös kustannusten nousu ja tuottavuuden vaikea nostaminen. Tuotanto on usein jo äärimmillään teknologian osalta, ja näin ollen tuottavuuden kasvattamiseksi ainoa vaihtoehto on palkata lisää työntekijöitä tai investoida lisää teknologiaan, mikä nostattaa yksikkökustannuksia.

Lyhennetty työviikko vaikuttaa veroihin. Kaukorannan (2019) mukaan se nostaisi veroja noin 5 %. Jos veroja joudutaan nostamaan, ostovoima laskee. Tällöin yksikkökustannukset nousevat, ellei tuottavuudessa tapahdu merkittävää nousua.

5.1.4 Talouskasvu

Tutkielmassa ei osattu vastata suoraan talouskasvua koskevaan kysymykseen. Talouskasvu riippui siitä, miten lyhennetty työviikko vaikuttaa kustannuksiin. Tutkielmassa pohdittiin tätä yksikkökustannusten kautta.

Tutkielmassa pohdittiin myös, onko lyhennetyllä työviikolla talouskasvua kasvattavia seurauksia. Yksi esimerkki oli kulutuksen lisääntyminen. Kuitenkin etenkin ilmastonäkökulman kannalta tämä kumoutui. Ilmastonäkökulmasta kulutus tuskin lisääntyisi, vaan lisääntynyt vapaa-aika käytettäisiin muunlaiseen toimintaan. Lyhennetyllä työviikolla olisi nimenomaan kulutuskäyttäytymiseen vaikuttavia seurauksia, jotka mahdollisesti jopa hidastaisivat talouskasvua.

Ollikainen ja Pohjola (2013) tutkivat kestävästä kehityksestä ja talouskasvusta. Pohdittiin, onko talouskasvu välttämätöntä ja tapahtuuko se ympäristön ehdoilla. Talouskasvun ei ole pakko tapahtua ympäristön kustannuksella, vaan tähän ehdotettiin vaihtoehtoksi muun muassa tehokasta päästökauppaa. Päästökaupalla yritykset voisivat päättää, vähentäisivätkö yritykset päästöjä vai maksaisivatko yritykset tuottamistaan päästöistä.

5.1.5 Ilmastovaikutukset

Ilmastonmuutoksella on seurauksia myös talouteen, minkä takia on oleellista tutkia aiheita siitä näkökulmasta. Ilmastonmuutoksen hidastaminen voi toimia motivaattorina siirryttäessä kohti lyhennettyä työviikkoa. Lyhennetty työviikko vaikuttaisi päästöihin muuttamalla yksilöiden kulutuskäyttäytymistä, millä oli myös terveydellisiä vaikutuksia ja tätä kautta kerroinvaikutusta ilmaston kannalta. Työviikon lyhentäminen vaikuttaisi suoraan päästöihin työmatkaliikenteen ja energiankulutuksen vähentyessä (Mompelat, 2021).

Britanniassa käynnistynyt The 4 Day Week Campaign (2020) on tutkinut laajasti lyhennettyä työviikkoa ilmaston kannalta. Tutkielmassa tarkasteltiin vain yhtä tutkimusta, mutta se antaa arvokasta tietoa siitä, millaisiin lopputuloksiin voimme päästä lyhyemmällä työviikolla. Lyhyemmän työviikon yksi mahdollinen seuraus voi olla

ilmastonmuutoksen hidastuminen. Sen vaikutuksia olisi tutkittava vielä enemmän, jotta voimme saada luotettavaa tietoa ja yksiselitteisiä tuloksia.

5.1.6 Työelämäntrendi

Hypoteesin mukaan työelämäntrendi tulee muuttumaan kohti liberaalimpaa mallia, jossa työntekijällä on enemmän vapauksia valita, missä ja milloin tekee työtään. COVID-19 sysäsi työelämään digiloikan ja yhä useampi työnantaja on ottanut hybridimallin osaksi normaalia käytäntöä (Toivio, 2021). Näin ollen joustavuus on lisääntynyt. Yksilö voi valita työaikansa vapaammin ja työpisteen siirtäminen tuo vaihtelua. Ihmisen vuorokausirytmistä putoaa osittain työmatkustus ja töihinlähtövalmistelut, mikä lisää vapaa-aikaa yksilöiden käyttöön. Työelämän muutos on jo alkanut pienissä määrin. Tämän tutkielman perusteella uskon sen muuttuvan jatkossa vielä joustavampaan suuntaan.

5.2 Tutkielman arvio ja jatkomahdollisuudet

Tutkimusaiheeseen liittyen on melko paljon dataa saatavilla. Lähtökohdat kirjallisuuskatsaukseen olivat kuitenkin hyvät, sillä aineistoa on saatavilla monipuolisesti ja eri kielillä. Useat aineistot ovat kuitenkin optimismisävytteisiä ja niihin tulee suhtautua kriittisesti.

Tutkielma ei kyennyt antamaan yksiselitteistä vastausta kysymykseen, pitäisikö Suomen siirtyä nelipäiväiseen työviikkoon. Tutkielman johtopäätökset mukailivat hypoteesia ja suuria yllätyksiä lopputuloksissa ei syntynyt. Jotta saisimme enemmän käytännönläheisen ja kansantaloutta palvelevan tuloksen, jatkotutkimuksille olisi tarvetta.

Tämän tutkielman pohjalta on hyvät edellytykset jatkotutkimuksiin. Jatkotutkimuksissa tulisi keskittyä enemmän empiiriseen tutkimukseen. Siinä voitaisiin tutkia aihetta tarkemmin yhteistyössä tutkimuslaitoksen kanssa. Aihe on edelleen olennainen työntaloustieteelle ja siitä saisi tärkeää tietoa taloudesta, etenkin kun tutkitaan Parkinsonin lain kautta. Tutkielmaa tehdessä kävi selväksi, että lyhennetyllä työviikolla on vaikutusta ympäristöön ja ilmastonmuutokseen, joten tästä olisi tärkeää keskustella

enemmän ja tutkia syy-seuraus-suhteita. Myös behavioraalinen taloustiede voi olla kiinnostunut aiheesta kulutuskäyttäytymisen osalta. Jotta oppisimme ymmärtämään työntehokkuuden ja tuottavuuden merkitystä, tarkemman kokonaiskuvan luominen aiheesta olisi yhteiskunnallisesti merkittävää.

6 Lähdeluettelo

- Fenner A., Kibert C., Li J., Razkenari M., Hakim H., Lu X., Kouhirostami M., Sam M. (2020), Embodied, operation, and commuting emissions: A case study comparing the carbon hotspots of an educational building, *Journal of Cleaner Production*, Volume 268, 122081, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122081>
- Grosse, R. (2018). *The Four-Day Workweek* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315164311>
- Endicott S. (2019), Microsoft Japan tried a four-day workweek, and people got more done, Retrieved: 18.10.2021 <https://www.windowscentral.com/microsoft-japan-tried-4-day-work-week-and-people-got-more-done>
- Hyytinen, A., & Maliranta, M. (2015). *Yritysjohdon taloustiede: yritykset taloudessa ja taloustieteessä* (1. painos.). Spillover Economics Oy
- Jalava J., Pohjola M., (2004) Työn tuottavuus Suomessa vuosina 1900–2003 ja sen kasvuprojektioita vuosille 2004–2030, *Kansantaloudellinen aikakauslehti*, 100.vsk. 4/2004. 355–370.
- Kaukoranta I. (2019), Viisi syytä, miksi työajan lyhennys on raikas ehdotus, mutta myös ongelmallinen, SAK, Retrieved: 24.10.2021 <https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/viisi-syyta-miksi-tyoajan-lyhennys-raikas-ehdotus-mutta-myos-ongelmallinen>
- Kalenius A. (2014), *Suomalaisten koulutusrakenteen kehitys 1970–2030*, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Retrieved from: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75236/okm01.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Keynes J.M. (1930) *Essays in Persuasion, The Nation and Athenaeum*. Retrieved from: https://www.economicsnetwork.ac.uk/archive/keynes_persuasion/Economic_Possibilities_for_our_Grand_children.htm
- Kleinman Z. (2019), Microsoft four-day work week 'boosts productivity', BBC, Retrieved: 18.10.2021 <https://www.bbc.com/news/technology-50287391>
- Laker B., Roulet T., (2019) *Harvard Business review*, Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Ben-Laker/publication/337340662_Will_the_4-Day_Workweek_Take_Hold_in_Europe/links/5dd3dda9299bf1b74b4e69b7/Will-the-4-Day-Workweek-Take-Hold-in-Europe.pdf
- Larjovuori R., Manka M., Nuutinen S. (2015), *INHIMILLINEN PÄÄOMA Työhyvinvointia, tuloksellisuutta, pidempiä työuria, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:5*, Helsinki
- Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The quarterly journal of economics*, 107(2), 407-437.
- McGregor J. (2019) In overworked Japan, Microsoft tested a four-day workweek. Productivity soared 40 percent. (2019, November 4). *Washingtonpost.com*, NA.
- Mompelat L. (2021), *Stop the Clock, The environmental benefits of a shorter working week*, May 2021, Retrieved from: 22.10.2021, 4 Day Week Campaign, Platform London
- Ollikainen M., Pohjola M. (2013), *Taloukasvu ja kestävä kehitys, Suomalaisen Tiedeakatemia Kannanottoja 4*, Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki
- Parkinson C.N. (1955), *The Economist*. Retrieved from: <http://doc.cat-v.org/economics/parkinsons-law/>
- Solow R.M. (1968), *Growth Theory: An Exposition*, Oxford University Press: Oxford UK.

STTK (2017), Antti Palola, STTK tutki: Suomalaiset toivovat lyhyempää työaikaa, mutta arvioivat sen pitenevän, Retrieved: 24.10.2021 <https://www.sttk.fi/2017/04/27/sttk-tutki-suomalaiset-toivovat-lyhyempaa-tyoaikaa-mutta-arvioivat-sen-pitenevan/>

Suomalaisen Työn Liitto (2017), Tutkimus: työilmapiiri työhyvinvoinnin tärkein tekijä, Suomalaisen työn liiton tiedotteet, Retrieved from: 10.11.2021 <https://suomalaintyoy.fi/2017/10/23/tutkimus-tyoilmapiiri-tyohyvinvoinnin-tarkein-tekija/>

The 4 Day Week Campaign, 2020, Retrieved from: 22.10.2021 <https://www.4dayweek.co.uk/>

Tilastokeskus (2021), Palkat ja työvoimakustannukset, Retrieved: 13.10.2021 https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_palkat.html

Tilastokeskus, Käsitteet ja määritteet, Retrieved: 13.10.2021 <https://www.stat.fi/keruu/tyo/kasitteet.html>

Toivio (2021), Hurja digiloikka on liioittelua –Asiantuntija: ”Johtaminen on ollut etätyössä selkeästi huonompaa”, Kauppalehti, 19.9.2021, Retrieved 17.11.2021 <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/hurja-digiloikka-on-liioittelua-asiiantuntija-johtaminen-on-ollut-etatyossa-selkeasti-huonompaa/7ee8fe9c-36c7-47b5-bcf4-369eec450143>

Valtion virkaehtosopimuslaki, (1970), 11§ (20.3.2015/284), Finlex